

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU: [615.1+614.2+608.1+606](043.2)

FEDERIUC VICTORIA

**SISTEMUL FARMACEUTIC ÎN RAPORT CU CEL
AL SĂNĂTĂȚII DIN PERSPECTIVA BIOETICII SOCIALE
ȘI IMPLEMENTĂRII TEHNOLOGIILOR BIOMEDICALE
INOVAȚIONALE: PROFIL TEORETICO-
METODOLOGIC**

632.01–ETICĂ ȘI BIOETICĂ

Rezumatul tezei de doctor în filosofie

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei de filosofie și bioetică a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

Conducător științific: ȚÎRDEA Teodor N., doctor habilitat în filosofie, profesor universitar

Consultant științific: OJOVAN Vitalie, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

ROȘCA Ludmila, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

PĂDURE Andrei, doctor habilitat în științe medicale, conferențiar universitar

Componenta Consiliului științific specializat:

CAPCELEA Valeriu, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, *președinte*

MĂRGĂRINT Tatiana, doctor în filosofie, lector universitar, *secretar*

VIZUREANU Viorel, doctor în filosofie, profesor universitar (România)

MIHAILOV Emilian, doctor în filosofie, conferențiar universitar (România)

BANARI Ion, doctor în filosofie, conferențiar universitar

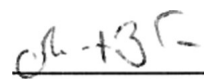
Susținerea tezei va avea loc la 12 iunie 2025, ora 13:00, în ședința Consiliului științific specializat D 632.01-25-06 din cadrul Universității de Stat din Moldova (mun. Chișinău, MD-2012, str. Mihail Kogălniceanu, 67, Bloc 2, Sala de Conferințe „Victor Volcinschi” – aula 119).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității de Stat din Moldova și la pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Autoreferatul a fost expediat la data de „08 mai 2025”.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

MĂRGĂRINT Tatiana, doctor în filosofie, lector universitar

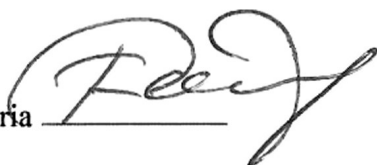
Consultant științific,

OJOVAN Vitalie, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

Autor,

FEDERIUC Victoria

CUPRINS

Reperete conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei	8
Concluzii generale și recomandări	18
Bibliografie	21
Lista publicațiilor autorului la tema tezei	25
Adnotare (în română, rusă și engleză)	30

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei investigate derivă dintr-o serie de procese contradictorii prezente în societatea contemporană, cu impact major asupra sistemului de sănătate și, implicit, asupra celui farmaceutic. În ultimele decenii, bioetica a evoluat rapid ca răspuns la schimbările sociale și la avansul tehnologic din domeniul sănătății. Sistemul de sănătate, inclusiv cel farmaceutic, se confruntă cu dileme morale noi, care depășesc etica profesională clasică, sistemul farmaceutic fiind un motor important al acestor transformări.

Tema investigată este actuală și datorită controverselor legate de impactul tehnologiilor biomedicale asupra sănătății populației. Medicamentul, menit să restabilească sănătatea, devine parte a unor fenomene care îi pun sub semnul întrebării scopul inițial. Această situație necesită o analiză interdisciplinară a activității farmaceutice din perspectivă filosofică, etică și medicală, pentru a înțelege mai bine influența sa asupra sănătății. Efectele medicamentelor sunt vizibile în fenomene precum automedicația, dopajul, medicalizarea și pharmaceuticalizarea.

Cheltuielile globale pentru medicamente sunt în creștere constantă, depășind 1,48 trilioane de dolari în 2022 și se estimează că vor ajunge la 1,9 trilioane până în 2027. Industria farmaceutică este în expansiune la nivel global, susținută de îmbătrânirea populației și de noile medicamente. Utilizarea extinsă a medicamentelor generează probleme de mediu, prin poluarea surselor de apă, dar efectele asupra sănătății umane sunt și mai îngrijorătoare.

În plus, distincția dintre tratament și îmbunătățire (enhancement) devine tot mai neclară. Medicamentele oferă modalități facile de auto-modificare socială, influențând atât speranța de viață, cât și experiența umană. Creșterea consumului de medicamente a generat inclusiv probleme sociale și medicale grave, precum abuzul de analgezice și utilizarea acestora în scopuri nemedicale. Interesul financiar al producătorilor poate duce la medicalizarea diferențelor umane pentru a crea cerere, modelând astfel identitățile umane viitoare prin progresul științific și forțele pieței.

Domeniul farmaceutic contemporan se află, așadar, la intersecția dintre știință, tehnologie, economie și etică. Expansiunea industriei farmaceutice, influențată de dinamica cercetărilor biomedicale și de globalizarea piețelor de sănătate, a generat transformări substanțiale în modul de organizare, reglementare și percepție a serviciilor farmaceutice. Această realitate a scos la iveală numeroase provocări de ordin bioetic, în special privind echitatea accesului la tratamente, transparența decizională, interesele comerciale și drepturile fundamentale ale omului.

În literatura de specialitate, atât internațională, cât și autohtonă, se constată un interes crescând față de rolul eticii în guvernarea sistemului farmaceutic. Totuși, abordările sunt fragmentare, concentrându-se adesea fie pe aspecte de reglementare, fie pe dileme etice izolate, fără a construi o viziune integrativă care să reflecte complexitatea interacțiunii dintre sistemul farmaceutic și sănătatea publică. În același timp, bioetica socială — ca direcție teoretică emergentă — rămâne relativ puțin valorificată în evaluarea globală a politicilor și practicilor farmaceutice. În acest context, suportul teoretic al lucrării se bazează pe contribuțiile savanților V.R. Potter, T. Beauchamp și J. Childress, D. Callahan, P. Singer, Z. Bauman, dar și de cercetători

din spațiul românesc precum T. N. Țîrdea, V. Mureșan, V. Capcelea, V. Ojovanu, A. Pascaru, L. Roșca, E. Mihailov, I. Banari. Totodată, literatura autohtonă contribuie la cartografierea problemelor sistemului farmaceutic din Republica Moldova prin lucrările unor autori care analizează etica farmaceutică, legislația și managementul farmaceutic, precum și prin reflecții asupra eticii dopajului sportiv și a interacțiunii dintre bioetică și sport. Această abordare teoretică complexă a permis identificarea lacunelor sistemice și a conflictelor de ordin etic care însoțesc expansiunea actuală a industriei farmaceutice și biotehnologice.

Studiile recente au evidențiat, de asemenea, riscul medicalizării excesive, creșterea dependenței față de produse farmaceutice, presiunea de a comercializa inovații înainte de validarea lor etică, precum și disparitățile privind accesul la tehnologii biomedicale avansate. Acești factori determină necesitatea reconfigurării conceptuale a raportului dintre industrie, știință și sănătate, într-o manieră care să țină cont de responsabilitatea morală și de binele comun.

Problema principală identificată în domeniul de cercetare este lipsa unui cadru teoretico-metodologic clar, bazat pe principiile bioeticii sociale, care să permită o analiză sistemică a modului în care sistemul farmaceutic interacționează cu cel al sănătății și cu societatea. În lipsa unui astfel de cadru, riscurile de inechitate, instrumentalizare a pacienților, dezechilibru între interesele publice și cele comerciale persistă și se accentuează.

Lucrarea de față își propune să răspundă acestei lacune prin fundamentarea unui model teoretico-metodologic aplicabil, capabil să orienteze politicile și practicile farmaceutice către responsabilitate socială, echitate și demnitate umană.

Scopul lucrării rezidă în analiza aspectelor teoretico-metodologice a locului și rolului bioeticii sociale în facilitarea interacțiunilor sistemului farmaceutic cu cel al sănătății în contextul dezvoltării tehnologiilor biomedicale inovaționale, pentru optimizarea lor și asigurarea prosperității sociale.

Pentru atingerea acestui scop, s-a propus realizarea următoarelor **obiective**:

- elucidarea suportului teoretico-practic al bioeticii sociale în activitatea farmaceutică;
- clarificarea conceptului de sistem farmaceutic în raport cu bioetica și alte discipline;
- analiza tehnologiilor inovaționale în biomedicină;
- evidențierea principiilor etice privind tehnologiile biomedicale în biofarmacie;
- examinarea problemelor etice din activitățile farmaceutice;
- corelarea optimizării sistemului farmaceutic cu principiile bioetice privind sănătatea publică;
- evaluarea integrării bioeticii în practicile farmaceutice și elaborarea unui set de recomandări socio-bioetice pentru factorii de decizie.

Suportul metodologic al lucrării. Cercetările întreprinse în cadrul acestei teze se fundamentează pe studiul doctrinelor generale ale bioeticii, cu un accent deosebit asupra bioeticii sociale și aplicabilității acesteia în contextul sistemului farmaceutic contemporan. Analiza a fost susținută printr-o examinare critică a literaturii de specialitate, atât internaționale, cât și autohtone, precum și a practicilor curente din Republica Moldova și din alte state.

Metodologia utilizată a inclus: abordarea sistemico-structuralistă, folosită pentru analiza interdependențelor dintre sistemul farmaceutic și sănătatea publică; metoda sinergetico-activitațională, aplicată în studierea dinamicii reglementărilor și implementării tehnologiilor biomedicale; metoda bioetică, destinată identificării și interpretării problemelor etice fundamentale; precum și metodele clasice de analiză și sinteză, analiza comparativă, inducția și deducția, utilizate pentru evaluarea principiilor etice și a impactului social al reglementărilor farmaceutice.

Cercetarea s-a bazat pe un set de principii fundamentale ale investigației științifice, printre care: principiul unității dintre dimensiunea istorică și cea logică, principiul interdisciplinarității, principiul dezvoltării continue a fenomenelor și principiul analizei conceptuale riguroase. Studiul a implicat analiza literaturii din domenii conexe, inclusiv dopajul în sport.

Noutatea și originalitatea științifică a acestei cercetări constă în faptul că deși ia în discuție diverse aspecte, care într-un fel sau altul, și-au găsit reflectare în literatura din domeniu, totuși se impune prin promovarea unei viziuni inovatoare, de ansamblu, globale și interdisciplinare atât asupra sistemului farmaceutic în raport cu cel al sănătății din perspectiva bioeticii sociale și implementării tehnologiilor biomedicale inovatoare, cât și prin crearea unui support metodologic a tratării problemei în cauză. S-a efectuat pentru prima dată o analiză teoretico-metodologică și un model de optimizare a politicilor farmaceutice prin intermediul bioeticii sociale, oferind recomandări pentru reglementarea bioetică a problemelor din industria farmaceutică. Astfel, lucrarea reprezintă una din primele cercetări științifice complexe consacrată studiului aspectelor teoretico-metodologice a locului și rolului bioeticii sociale în înlesnirea interacțiunilor stemului farmaceutic cu cel al sănătății în contextul dezvoltării tehnologiilor biomedicale inovatoare.

Originalitatea acestui studiu constă în sesizarea/formularea inedită și prezentarea în funcție de fapt autentic a indicațiilor metodologice a bioeticii sociale, a procesului de bioetizare, de evaluare bioetică și de adaptare și optimizare a sistemului farmaceutic cu sistemul de sănătate în vederea implementării tehnologiilor biomedicale inovatoare cu scopul de a contribui la rezolvarea problemelor sociale.

Problema științifică importantă soluționată este aplicarea principiilor bioetice în activitatea biomedicală și farmaceutică pentru a asigura un echilibru între progresul tehnologic și responsabilitatea etică. Bioetica are rolul de a stabili cadre normative și principii morale pentru a ghida aceste domenii și a preveni abuzurile, asigurând respectarea valorilor fundamentale ale medicinei. În industria farmaceutică, bioetica oferă instrumente pentru dezvoltarea unui sistem responsabil, orientat spre nevoile societății.

Importanța studiului constă în elucidarea potențialului bioetic de a reduce riscurile pentru sănătate asociate activității farmaceutice și implementării tehnologiilor medicale inovatoare. Lucrarea evidențiază rolul bioeticii în controlul riscurilor, caracterul pluridisciplinar al activității farmaceutice și corelația dintre bioetică, sistemul farmaceutic, sănătate, tehnologii și ameliorarea umană.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă constau în analiza interdisciplinară care integrează tehnologiile biomedicale inovatoare și principiile bioeticii sociale. Studiul clarifică concepte fundamentale și oferă o perspectivă

unificată asupra interacțiunii dintre acestea. Valoarea aplicativă se reflectă în propunerea de modalități științifice și practice pentru optimizarea sistemului farmaceutic, inclusiv soluții de reglementare și strategii de integrare a bioeticii în decizii. Lucrarea pune bazele pentru elaborarea de manuale, ghiduri și reglementări etice în domeniul farmaceutic și al sănătății publice.

Problemele principale de cercetare formulate ca ipoteze sunt:

- bioetica socială este esențială în prevenirea impactului negativ al activității farmaceutice asupra sănătății și a conceptului de ființă umană;
- respectarea normelor morale este crucială pentru dezvoltarea sustenabilă, inclusiv în medicină și tehnologie;
- conștientizarea timpurie și implementarea managementului eticii în industria farmaceutică pot preveni extinderea necontrolată a influenței acesteia, asigurând un echilibru între inovare, sănătate publică și drepturile omului.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării au fost validate în cadrul manifestărilor științifice naționale și internaționale, precum și prin implicarea autorului în proiecte de cercetare relevante pentru domeniul bioeticii sociale și al sistemului farmaceutic. Începând cu 2014, contribuțiile au fost prezentate și publicate la conferințele anuale organizate de USMF „Nicolae Testemițanu”, în cadrul simpozioanelor internaționale ale Catedrei de filosofie și bioetică și în alte sesiuni științifice dedicate bioeticii, medicinei și filosofiei contemporane, precum și în cadrul conferințelor internaționale peste hotare.

Autoarea a participat la proiecte naționale precum „Promovarea și implementarea practică a Bioeticii medicale în Republica Moldova” (2015–2018), „Abordarea interdisciplinară bioetico-socio-medicală a contingentului vulnerabil de populație” (2020–2023) și „Fenomenul dopajului juvenil la sportivi” (2020–2023). Pe plan internațional, rezultatele cercetării au fost valorificate prin participarea la proiectul „CAROLINE” (2020–2021), în colaborările moldo-turce TUBITAK (2015–2016), și în cadrul rețelei științifice europene „Building Bioethics Capacities” (2015–2017). Aceste activități confirmă valoarea interdisciplinară și aplicativă a cercetării și contribuția sa la dezvoltarea unui cadru etic coerent în domeniul farmaceutic și biomedical.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate la 15 manifestări științifice, dintre care: internaționale organizate peste hotare – 3; internaționale organizate în R. Moldova – 14; naționale – 4, ce au rezultat în publicarea a 44 lucrări științifice științifice.

Volumul și structura lucrării. Teza include Introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (304 titluri), anexe, adnotări în limbile română, engleză și rusă. Volumul tezei conține 176 de pagini de text de bază.

Cuvinte-cheie: sistem farmaceutic, sănătatea populației, sistemul sănătății, bioetică socială, tehnologii biomedicale inovaționale, optimizare, activitate farmaceutică, ameliorare umană, farmaceuticalizare, dopaj.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul I al tezei „*Bioetica socială – premisă conceptuală privind analiza subiectelor actuale în activitatea farmaceutică*” oferă o fundamentare teoretico-conceptuală privind emergența și relevanța bioeticii sociale în analiza contemporană a activității farmaceutice, integrând perspective interdisciplinare și abordări sistemice. Se pleacă de la necesitatea reevaluării relației dintre sistemul farmaceutic și cel de sănătate în contextul schimbărilor globale, al crizelor sanitare și al presiunilor tehnologice, argumentând că bioetica socială reprezintă un cadru metodologic viabil pentru a analiza și gestiona aceste transformări.

În primul subcapitol intitulat „*Configurații teoretico-practice și metodologice ale bioeticii sociale*”, se realizează o analiză amplă a fundalului teoretic și metodologic al bioeticii sociale, pornind de la contribuțiile fondatoare ale lui Van Rensselaer Potter, care a conceput bioetica ca o „știință a supraviețuirii”, cu rol de punte între științele vieții și valorile morale [52]. În continuare, sunt evidențiate dezvoltările aduse de André Hellegers [66], Edmund Pellegrino [48], precum și Tom Beauchamp și James Childress, care au consolidat bioetica ca disciplină aplicată în domeniul sănătății, cei din urmă punând accent pe principiile autonomiei, non-dăunării, binefacerii și justiției [7].

Pe acest fundal, Daniel Callahan [31] și Van Rensselaer Potter [53] conturează dimensiunea socială a bioeticii, susținând că etica aplicată în domeniul sănătății nu poate fi limitată la nivelul clinic individual, ci trebuie extinsă către politicile de sănătate, distribuția resurselor și echitatea socială. Peter Conrad [16; 17] și Susan E. Bell și Anne Figert [8], precum și John Abraham [1] contribuie cu o viziune critică asupra fenomenelor de medicalizare și farmaceuticalizare, analizând modul în care influența industriei farmaceutice modelează percepțiile despre sănătate și normalitate.

Teodor N. Țirdea oferă o fundamentare originală a bioeticii sociale în spațiul est-european, definind-o ca știință a „*gradului de bioetizare a sociumului*” și ca instrument de adaptare a bioeticii la dinamica normelor sociale, culturale și juridice. El introduce conceptele de „structuri subtile” și „bioetizare a sociumului”, subliniind necesitatea integrării bioeticii în strategia dezvoltării durabile și în guvernarea responsabilă a inovațiilor biomedicale [65; 66]. Sunt aduse în discuție multiple dileme etice, de la dopajul sportiv, până la distribuția inegală a vaccinurilor în timpul pandemiei de COVID-19, ilustrând rolul crucial al bioeticii sociale în prevenirea dezechilibrelor și promovarea echității. În același timp, se explorează contribuțiile teoretice ale filosofilor John Rawls [54], Zygmunt Bauman [6], Peter Singer [61], Valeriu Capcelea [15] și alții care oferă un fundament filosofic pluralist pentru abordarea responsabilității, dreptății și interdependenței sociale. Metodologic, sunt prezentate și aplicate diverse instrumente de analiză: sistemico-discursivă, fenomenologică, hermeneutică, structuralistă, inductivă, deductivă, prospectivă și empirică. Acestea permit examinarea integrată a interacțiunilor dintre etică, tehnologie, economie și sănătate publică, oferind un cadru complex pentru optimizarea sistemului farmaceutic. Bioetica socială este astfel prezentată drept disciplină emergentă, cu valențe predictive și normative, capabilă să răspundă critic și constructiv la provocările epocii biomedicale.

Subcapitolul 1.2 „*Subiecte interdisciplinare în abordarea conceptului de sistem farmaceutic modern în corelație cu cel al sănătății*” analizează în profunzime

interdependența complexă dintre sistemul farmaceutic și sistemul de sănătate, într-un cadru interdisciplinar și sistemic. Se evidențiază faptul că sistemul farmaceutic, responsabil cu dezvoltarea, producția, distribuția și utilizarea medicamentelor, și sistemul de sănătate, care asigură furnizarea serviciilor medicale și a îngrijirii populației, nu funcționează independent, ci într-o relație de co-evoluție și influență reciprocă [57].

Prin aplicarea teoriei sistemelor, sunt identificate principalele caracteristici ale acestei interdependențe, precum echilibrul dinamic, adaptabilitatea și funcționarea ca sisteme deschise. Se detaliază mecanismele esențiale de interacțiune: fluxul de resurse și informații, reglementarea și formularea politicilor publice, precum și feedbackul continuu între practicienii din sănătate și dezvoltatorii de produse farmaceutice. Aceste dimensiuni susțin necesitatea unei coordonări funcționale între cele două sisteme pentru a răspunde adecvat nevoilor populației.

Analiza relevă patru direcții strategice esențiale pentru colaborarea sistemică în domeniul farmaceutic: garantarea accesului echitabil la medicamente, menținerea standardelor de calitate a tratamentelor, consolidarea cadrului de reglementare sanitară și asigurarea sustenabilității economice a sistemului. Se subliniază importanța farmacistului ca actor-cheie în interfața dintre producția farmaceutică și îngrijirea medicală, iar farmacovigilența și formarea profesională continuă sunt identificate drept mecanisme esențiale pentru sporirea siguranței terapeutice și protejarea intereselor pacienților.

O parte substanțială a compartimentului este dedicată fenomenului farmaceuticalizării, definit ca procesul prin care tot mai multe aspecte ale vieții umane sunt reinterpretate prin lentila intervenției medicamentoase. Se face distincție între farmaceuticalizare și medicalizare, reliefând că prima depășește simpla reîncadrare medicală a normalului, implicând un mecanism economic și ideologic extins, influențat de industria farmaceutică, reglementări și dinamici de consum. În acest context, se analizează contribuțiile teoretice ale lui Peter Conrad [16; 17], Nikolas Rose [55], John Abraham [1], Susan Bell [8] și alții [28; 50; 58; 59; 68], care identifică mecanismele socio-economice și politice prin care produsele farmaceutice modelează normele sociale privind sănătatea, îmbunătățirea umană și performanța individuală.

Interferențele dintre politicile publice, cercetarea farmaceutică și interesele comerciale sunt evaluate din perspectiva bioeticii sociale, care avertizează asupra conflictelor de interese, marketingului agresiv și inechităților în accesul la tratamente. Sunt prezentate exemple concrete privind extinderea globală a regimului farmaceutic, cu referiri la cadrul internațional de reglementare în domeniul sănătății și proprietății intelectuale, precum și la utilizarea medicamentelor în țări cu venituri mici și mijlocii, subliniindu-se dezechilibrele sistemice și problemele de justiție distributive [28; 58; 59].

Sunt introduse și conceptele de bioputere și biopolitică, formulate de Michel Foucault [26], pentru a argumenta că sistemele de sănătate și cele farmaceutice funcționează nu doar ca instrumente de îngrijire, ci și ca mecanisme de control social și de normare a comportamentului uman. Bioetica socială este astfel prezentată ca un cadru critic, normativ și aplicativ, care poate echilibra presiunile pieței farmaceutice și exigențele sănătății publice prin promovarea valorilor etice fundamentale: echitate, responsabilitate, transparență și acces universal.

Se discută, de asemenea, procesul complementară al *defarmaceuticalizării* – o mișcare emergentă care vizează reducerea dependenței de medicamente în favoarea unor abordări terapeutice alternative și preventive. Reprezintă o completare importantă la analiza bioetică – arată că există rezistență socială față de supramedicalizare și tendințe emergente de revenire la tratamente echilibrate, susținute de politici publice și mișcări profesionale.

În concluzie, subcapitolul demonstrează că o analiză etică, interdisciplinară și contextualizată a interacțiunii dintre sistemul farmaceutic și cel de sănătate este esențială pentru optimizarea politicilor de sănătate și consolidarea unui cadru de reglementare responsabil. Bioetica socială joacă un rol crucial în înțelegerea acestui echilibru și în orientarea deciziilor strategice spre binele comun, într-o societate marcată de inovații rapide și provocări globale în domeniul sănătății.

Subcapitolul 1.3 „*Perspectiva teoretică asupra tehnologiilor inovatoare în contextul activității biomedicale*” explorează într-o manieră teoretico-filosofică și bioetică conceptul de inovație aplicat în contextul biomedical, evidențiind impactul profund pe care noile tehnologii îl au asupra sistemului farmaceutic și a sănătății publice. Pornind de la viziunea lui Thomas S. Kuhn privind succesiunea paradigmelor științifice [38], inovația este analizată ca un factor determinant în reconfigurarea cunoașterii și a practicilor medicale, în special prin introducerea terapiilor genetice, a medicinei personalizate, a inteligenței artificiale și a roboticii chirurgicale [10; 23; 25; 40; 43; 62].

Teoria clasică a inovației, formulată de economistul Joseph A. Schumpeter, este prezentată ca fundament al paradigmei tehnico-economice contemporane, în care inovația este înțeleasă ca motor al distrugerii creative și al progresului economic [60]. Totodată, se evidențiază faptul că această viziune are rădăcini în concepțiile filosofice ale lui Platon și Francis Bacon, ambii subliniind caracterul ambivalent al noului – ca sursă de progres, dar și de destabilizare a ordinii existente [51; 60].

Pe această linie, Vincent Blok propune o extindere ontologică a conceptului de inovație, definindu-l ca proces și rezultat ontogenetic, cu șase dimensiuni: noutate, risc, umanitate, timp, politică și economie [10]. Această abordare contestă reduționismul tehnico-comercial și susține necesitatea unei reflecții filosofice asupra implicațiilor etice și sociale ale procesului inovativ. În același spirit, Benoît Godin, prin analiza istorică a conceptului de inovație, argumentează că definirea actuală este una restrânsă și recentă, fiind necesară recontextualizarea acesteia în raport cu istoria ideilor [30].

Pe plan aplicativ, se subliniază importanța unei distincții între inovația radicală – ce presupune introducerea unor terapii revoluționare, precum imunoterapia sau editarea genică (CRISPR) – și inovația incrementală – care optimizează tratamentele existente, contribuind la creșterea eficienței și siguranței [10]. În același timp, reflecția bioetică asupra inovației vizează riscurile de excluziune și inechitate, în special în contextul accesului diferențiat la tratamente inovatoare.

Subcapitolul analizează și etapele procesului de inovare farmaceutică: cercetarea fundamentală, testarea preclinică, studiile clinice, aprobarea reglementată și monitorizarea post-autorizare. Etica fiecărei etape este supusă unei evaluări critice, accentuând problemele legate de consimțământul informat, transparența și protecția participanților, în special în studiile desfășurate în țări cu resurse reduse [43].

De asemenea, noile tehnologii – precum AI, nanomedicina, imprimarea 3D, biotehnologia și medicina de precizie – sunt analizate din perspectiva bioeticii sociale. Se evidențiază necesitatea unor reglementări clare pentru asigurarea echității și prevenirea monopolizării cunoașterii biomedicale de către interesele comerciale. În acest sens, bioetica socială devine un cadru normativ indispensabil pentru guvernarea responsabilă a progresului tehnologic și pentru protejarea drepturilor pacienților în fața riscurilor emergente.

În final, se susține că inovația farmaceutică trebuie înțeleasă ca un proces dialectic, care implică atât progresul tehnologic, cât și reevaluarea valorilor etice. Provocările actuale, cum ar fi accesibilitatea tratamentelor, tensiunea dintre profit și sănătatea publică, sau etica studiilor clinice, impun integrarea reflecției bioetice în strategiile de inovare [25; 40; 63]. Prin urmare, se conturează necesitatea unei redefiniri a paradigmei inovării, orientate nu doar spre performanță, ci și spre responsabilitate morală și echitate socială.

Capitolul II, intitulat **„Funcționalitatea sistemului farmaceutic și integrarea bioeticii sociale în contextul tehnologiilor avansate”** explorează dimensiunea bioetică a ameliorării umane în biofarmacie, analizând implicațiile etice și sociale ale tehnologiilor biomedicale. De asemenea, este examinat impactul acestora asupra funcționalității sistemului farmaceutic, inclusiv provocările legate de accesibilitate, reglementare și distribuția echitabilă a resurselor. Astfel, acest capitol al lucrării propune un cadru bioetic necesar pentru optimizarea inovațiilor farmaceutice în beneficiul sănătății publice.

Capitolul 2.1 *„Dimensiunea bioetică a proceselor de ameliorare umană în cadrul domeniului biofarmaceutic”* relevă complexitatea conceptului de ameliorare umană în contextul biofarmaceutic contemporan, subliniind necesitatea unei abordări bioetice riguroase în evaluarea implicațiilor tehnologice și sociale ale acestui fenomen. Se argumentează că distincția dintre tratament și ameliorare devine tot mai dificil de menținut în epoca biotehnologiilor emergente, iar noțiunea de „sănătate” însăși este redefinită prin extinderea limitelor normalității biologice și psihologice. Conceptul de ameliorare (sau augmentare) umană, interpretat ca intervenție menită să îmbunătățească capacitățile biologice, cognitive, estetice sau genetice ale individului, este abordat într-o manieră multidimensională, incluzând aspecte tehnologice, farmaceutice și genetice, cu o atenție specială acordată implicațiilor bioetice fundamentale [20; 24; 36; 37; 49].

Lucrarea prezintă o clasificare a principalelor tipuri de ameliorare – tehnologică, estetică, farmaceutică și genetică – și analizează tensiunile etice legate de utilizarea lor. Se evidențiază faptul că tehnologiile de ameliorare pot genera riscuri legate de echitatea accesului, autonomia pacientului, integritatea competițiilor sportive, redefinirea naturii umane și chiar posibilitatea apariției unei noi forme de eugenie, voluntară, dar profund controversată din punct de vedere moral. Prin apel la cercetări internaționale recente sunt analizate intervențiile de tip TAU (tehnologii de ameliorare umană), alături de pozițiile transumaniste, bioconservatoare și bioetice care modelează dezbaterile actuale.

Din perspectivă istorică și teoretică, este evidențiată evoluția de la eugenia clasică la bioetica postbelică și bioetica socială actuală, reliefând apariția

neoeugeniei ca expresie a autonomiei radicale, dar și ca sursă de noi inegalități. Etica ameliorării este prezentată nu doar ca o reflecție asupra riscurilor individuale, ci ca o preocupare pentru implicațiile asupra justiției sociale, asupra relațiilor intergeneraționale și asupra sensului normativ al umanității. Sunt analizate cazuri precum ameliorarea în sportul de performanță, utilizarea dopajului genetic și impactul terapiilor farmacologice asupra copiilor, în special în contextul ADHD, reliefând riscul instrumentalizării ființei umane în numele performanței.

Capitolul pune în lumină rolul esențial al bioeticii sociale în reglementarea responsabilă a proceselor de ameliorare, propunând un cadru normativ bazat pe autonomie, demnitate, justiție și responsabilitate colectivă. Se susține că bioetica socială oferă nu doar o grilă de evaluare a riscurilor, ci și un set de criterii pentru orientarea politicilor publice și cercetării biomedicale către binele comun și respectul pentru vulnerabilitate. Este subliniată, de asemenea, importanța construirii unui dialog etic și transdisciplinar între biofarmacie, legislație, sociologie și filosofie, în vederea evitării unei „farmaceutizări selective” sau a unui transumanism tehnocrat.

În concluzie, dimensiunea bioetică a proceselor de ameliorare umană în domeniul biofarmaceutic nu poate fi redusă la o simplă dilemă tehnologică sau medicală. Ea reflectă o reconfigurare profundă a raportului dintre corp, normă, tehnologie și societate, impunând o reevaluare permanentă a valorilor care stau la baza practicii biomedicale. Acest demers deschide drumul către elaborarea unui concept etic integrativ, capabil să răspundă provocărilor generate de intersecția dintre inovație, performanță și responsabilitate socială.

Subcapitolul 2.2 *„Analiza teoretico-metodologică a unor aspecte în funcționalitatea sistemului farmaceutic”* se concentrează asupra dimensiunii teoretico-metodologice a funcționalității sistemului farmaceutic în contextul dinamicii accelerate a tehnologiilor biomedicale, în special a celor dedicate proceselor de ameliorare umană. Analiza se fundamentează pe distincțiile conceptuale dintre terapii și intervenții de îmbunătățire (enhancement), propunând o abordare integrată, interdisciplinară, în care bioetica socială oferă un cadru normativ pentru examinarea implicațiilor etice și sociale ale noilor practici farmaceutice.

Sunt evaluate implicațiile etice ale diferitelor tipuri de îmbunătățire umană: cognitivă, fizică, afectivă și morală. În centrul reflecției se află utilizarea pe scară largă a medicamentelor de tip nootropic, a steroizilor anabolizanți, a tehnologiilor de modificare a memoriei și a substanțelor care vizează reglarea stărilor afective. Aceste practici pun în discuție limitele autonomiei individuale, riscurile asupra sănătății publice, echitatea în acces și redefinirea noțiunilor de identitate și autenticitate personală.

Se evidențiază faptul că îmbunătățirea cognitivă a trecut de la tratamente pentru patologii clinice (ex. ADHD, demență) la utilizări recreative sau performative, în special în rândul elevilor, studenților și profesioniștilor din domenii competitive. Acest fapt generează dileme etice legate de presiunea socială, potențiala dependență, efectele pe termen lung asupra sănătății și întrebări privind justa distribuție a oportunităților. În mod similar, îmbunătățirea fizică – în special în sport – implică un conflict între dorința de performanță și principiile de corectitudine, sănătate și autodeterminare [14; 19]. Tehnologiile de tip PED (medicamente pentru creșterea performanței fizice) și IPED (medicamente pentru îmbunătățirea imaginii corporale

și a performanței) sunt analizate atât din perspectiva riscurilor fiziologice (tumori, infertilitate, boli cardiovasculare), cât și în raport cu constrângerile sociale și comerciale.

Îmbunătățirea afectivă și emoțională aduce în atenție problematica medicalizării excesive a stărilor emoționale „normale” și posibila instrumentalizare a emoțiilor umane în scopuri economice sau sociale. Se atrage atenția asupra riscului de pierdere a sensului suferinței și de subminare a capacității de a învăța din experiențe negative. În acest sens, conceptele de autenticitate și identitate sunt profund afectate, întrucât intervențiile farmacologice pot remodela sinele fără un proces reflexiv sau moral adecvat [14; 20].

În ceea ce privește îmbunătățirea morală, reflecția teoretică scoate în evidență dificultatea definirii consensuale a ceea ce înseamnă „comportament moral îmbunătățit”. Utilizarea potențială a unor substanțe pentru a corecta comportamente deviate ridică întrebări legate de libertatea individuală, responsabilitatea juridică și riscul de manipulare socială. De asemenea, se discută diferența dintre îmbunătățirea morală individuală și schimbarea normativă culturală, accentuând riscul impunerii unor coduri etice dominante asupra diversității valorice.

Funcționarea sistemului farmaceutic în acest cadru complex presupune asumarea unor responsabilități multiple: reglementarea etică a tehnologiilor emergente, transparența în testarea clinică, controlul comercializării și asigurarea accesului echitabil la produse. Trei direcții strategice sunt conturate: (1) necesitatea dezvoltării unui cadru legislativ etic și flexibil pentru tehnologiile de ameliorare; (2) angajamentul față de echitate socială în accesul la produse și servicii farmaceutice; (3) responsabilitatea de a evalua impactul pe termen lung al inovațiilor asupra sănătății și coeziunii sociale.

Prin această analiză, subcapitolul propune o reconceptualizare a funcționalității sistemului farmaceutic nu doar ca un sistem de producție și distribuție, ci ca un actor moral implicat în direcționarea transformărilor umane și sociale. Integrarea bioeticii sociale în evaluarea acestor transformări devine imperativă pentru protejarea valorilor umane fundamentale într-o epocă a progresului tehnologic accelerat.

În contextul cercetărilor asupra tehnologiilor de ameliorare umană (TAU), se conturează câteva dileme bioetice esențiale:

1. *Dreptul la ameliorare vs. limitele etice.* În ce măsură un individ are dreptul de a utiliza tehnologiile farmaceutice pentru îmbunătățirea capacităților sale naturale? Problema autonomiei personale devine centrală, însă ameliorarea umană ridică și aspecte legate de justiția socială și de echitatea accesului la astfel de tehnologii.

2. *Evaluarea riscurilor și beneficiilor.* Orice tehnologie de ameliorare implică riscuri semnificative, mai ales în contextul avansului rapid al industriei farmaceutice. Bioetica impune ca deciziile privind utilizarea acestor tehnologii să fie fundamentate pe o evaluare riguroasă a riscurilor pe termen lung asupra individului și asupra societății.

3. *Egalitate și justiție.* Accesul inegal la tehnologiile de ameliorare poate conduce la adâncirea diferențelor sociale. Bioetica socială ridică întrebări privind dreptul universal la astfel de tehnologii și provocările pe care acestea le aduc în raport cu echitatea și sustenabilitatea sistemului farmaceutic.

4. *Dilema dintre natural și artificial.* Intervențiile biomedicale pentru

îmbunătățirea performanțelor umane ridică întrebarea privind limitele acceptabile ale modificării corpului uman. În ce măsură astfel de transformări afectează integritatea biologică a individului?

Prin urmare, bioetica socială trebuie să joace un rol central în guvernarea progresului farmaceutic, echilibrând necesitatea inovației cu responsabilitatea socială. O abordare multidisciplinară, care să implice colaborarea dintre cercetători, profesioniști din domeniul sănătății, factori de decizie și societatea civilă, este esențială pentru un progres echitabil și sustenabil.

Analiza sistemului farmaceutic în raport cu dezvoltările tehnologice relevă necesitatea unei abordări bioetice integrate în reglementarea noilor tratamente. Implementarea unor terapii avansate, precum terapia genică sau nootropicele, trebuie să fie însoțită de o evaluare atentă a impactului acestora asupra sănătății publice și a implicațiilor etice pe termen lung. Bioetica socială oferă un cadru conceptual adecvat pentru abordarea acestor dileme, subliniind necesitatea unor mecanisme de supraveghere riguroasă asupra industriei farmaceutice, pentru a preveni monopolurile și speculațiile financiare care pot compromite accesul echitabil la inovații.

Un subiect distinct analizat în acest capitol este influența tehnologiilor de ameliorare asupra sportului de performanță și implicațiile etice ale utilizării acestora. În competițiile sportive, utilizarea substanțelor și tehnologiilor pentru creșterea performanței ridică probleme legate de fair-play, egalitate și autenticitatea competiției. În acest context, bioetica sportivă trebuie să ofere repere clare pentru a distinge între intervențiile acceptabile și cele care afectează integritatea competițiilor.

În concluzie, responsabilitatea socială a industriei farmaceutice trebuie să fie un principiu esențial în dezvoltarea și implementarea inovațiilor medicale. Bioetica farmaceutică trebuie să ghideze procesele decizionale din domeniul cercetării, producției și distribuției de medicamente, având în vedere impactul acestora asupra sănătății publice. Un cadru bioetic bine definit poate preveni riscurile asociate cu comercializarea excesivă a terapiilor, protejând astfel atât pacienții, cât și societatea în ansamblu. Consolidarea politicilor de reglementare și promovarea unor practici farmaceutice etice sunt imperative pentru menținerea unui echilibru între progresul științific și respectarea drepturilor umane.

Astfel, acest capitol subliniază necesitatea unei abordări bioetice integrate în sistemul farmaceutic, oferind un fundament teoretic și metodologic pentru analiza interacțiunii dintre inovațiile biomedicale, echitatea accesului la tratamente și responsabilitatea socială a actorilor implicați în acest domeniu.

Capitolul III intitulat „*Aplicarea cadrului bioetic în elaborarea strategiei de optimizare a sistemului farmaceutic*” își propune să ofere o perspectivă asupra principalelor direcții de acțiune necesare pentru a crea un sistem farmaceutic optimizat, care să răspundă cerințelor de sănătate publică, să respecte normele bioetice și să promoveze inovația.

Subcapitolul 3.1 – „*Premise favorabile pentru aplicarea bioeticii sociale în domeniul farmaceutic*” examinează condițiile favorabile pentru integrarea principiilor bioeticii sociale în domeniul farmaceutic, cu accent pe sectorul biofarmaceutic modern. Bioetica socială, prin orientarea sa către echitate, transparență și responsabilitate colectivă, este analizată aici nu doar ca un set de principii teoretice, ci ca o necesitate

practică pentru reglementarea etică a industriei farmaceutice. Industria biofarmaceutică funcționează la intersecția dintre științele vieții, cercetarea clinică, sănătatea publică și piața globală, generând o serie de provocări operaționale, juridice și etice, care impun o abordare integrată.

În prim-plan se află nevoia de a adapta și specifica normele etice universale la contextul particular al industriei biofarmaceutice, unde deciziile comerciale influențează direct sănătatea și bunăstarea populației. Capitolul identifică cinci factori contextuali esențiali pentru încadrarea etică a acestei industrii: (1) misiunea dublă a companiilor (inovație medicală vs. profitabilitate); (2) necesitatea unei ghidări etice pragmatice în condiții de incertitudine (ex. pandemii); (3) administrarea responsabilă a resurselor; (4) interacțiunea cu multiple părți interesate (inclusiv pacienți, cercetători, autorități și comunități); și (5) complexitatea operațională globală.

Este propusă o definiție funcțională a *bioeticii biofarmaceutice* ca fiind aplicarea conceptelor, principiilor și regulilor bioetice la întreg ciclul de viață al produselor de sănătate – de la cercetare și dezvoltare până la comercializare și utilizare clinică. Compartimentul subliniază necesitatea ca deliberările etice din industrie să aibă loc atât la nivel strategic (formularea de politici interne), cât și la nivel operațional (decizii de caz). Se evidențiază diferențele dintre etica cercetării, etica clinică și etica sănătății publice, propunând integrarea acestora în procesele de decizie corporativă.

Un punct central al analizei îl constituie tensiunea dintre interesele comerciale și cele ale pacienților. Se explorează rolul consilierii bioetice interne și al cooperării cu experți externi în prevenirea conflictelor de interese. De asemenea, sunt discutate exemple practice privind distribuția echitabilă a medicamentelor, prioritizarea pacienților în condiții de penurie, accesul timpuriu la tratamente experimentale și drepturile grupurilor vulnerabile. Astfel, este susținută ideea că etica aplicată în industria biofarmaceutică nu poate rămâne la nivelul conformității juridice sau al eticii în afaceri, ci trebuie completată printr-o reflecție bioetică robustă, coerentă și responsabilă.

În concluzie, se argumentează că sistemul farmaceutic actual se află într-o poziție privilegiată dar și riscantă: fiind principalul vector al inovației biomedicale, acesta trebuie să opereze cu un cadru bioetic clar, care să susțină nu doar interesele comerciale, ci și valorile fundamentale ale sănătății publice și ale justiției sociale. Bioetica socială, prin caracterul său incluziv și orientat către binele comun, oferă reperele necesare pentru consolidarea unui sistem farmaceutic etic, transparent și sustenabil.

Subcapitolul 3.2 „*Relevarea suportului teoretico-practic novator în activitatea farmaceutică*” continuă elaborările autorului cu privire la elaborarea strategiei de optimizare a sistemului farmaceutic prin prisma bioeticii. Într-o eră a progresului biomedical accelerat, analiza etico-bioetică a inovației în activitatea farmaceutică devine imperativă, astfel se evidențiază importanța integrării unei bioetici a inovării – ca extensie critică a bioeticii sociale – în reglementarea și orientarea transformărilor tehnologice din industria biofarmaceutică. Această abordare propune un cadru sistematic pentru a analiza nu doar implicațiile tehnologiilor emergente, ci și întregul proces al inovării – de la conceptualizare până la implementare clinică – dintr-o perspectivă etică, socială și politică.

Subcapitolul pornește de la constatarea că inovația biomedicală, deși promovată ca factor de progres și calitate a vieții, ridică probleme majore de echitate în acces,

responsabilitate socială și reglementare etică [23; 25]. Astfel, se argumentează necesitatea unei „*bioetici a inovării*”, care să răspundă acestei lacune conceptuale și să ofere instrumente normative pentru guvernarea responsabilă a inovației, inclusiv în domenii precum medicina personalizată, terapiile genice sau biotehnologiile avansate [40].

Pornind de la conceptul de „*inovare responsabilă*” formulat de Stilgoe și colab. [63], sunt identificate patru dimensiuni fundamentale ale acestei bioetici: anticiparea, reflexivitatea, incluziunea și receptivitatea. Acestea servesc ca principii directe în analiza etică a inovațiilor farmaceutice, contribuind la identificarea riscurilor și a dezechilibrelor de putere, precum și la promovarea unei implicări democratice în procesul de dezvoltare tehnologică.

Compartimentul examinează în detaliu limitele actualelor abordări bioetice centrate exclusiv pe evaluarea riscurilor și beneficiilor tehnologiilor individuale. Se arată că, în lipsa unei reflecții sistematice asupra proceselor și obiectivelor inovării, bioetica riscă să fie instrumentalizată în sprijinul agendelor economice și comerciale, pierzându-și capacitatea critică. Astfel, este propusă o schimbare de paradigmă, prin care bioetica să se concentreze „în amonte”, analizând motivațiile, dinamica instituțională și consecințele socio-politice ale inovației biomedicale în ansamblu.

Un studiu de caz relevant este cel al medicinei personalizate, unde inovațiile genetice și algoritmi de diagnostic ridică întrebări privind discriminarea genetică, costurile prohibitive și accesul inegal la tratamente. În acest sens, sunt propuse seturi de întrebări critice care ar trebui integrate în evaluarea bioetică a acestor tehnologii, urmărind atât impactul asupra indivizilor, cât și asupra sănătății publice și echității sociale.

În a doua parte a subcapitolului, se analizează potențialele surse de consolidare teoretică a bioeticii inovării, incluzând contribuții din științele sociale, economia sănătății, studiile de știință și tehnologie (STS), precum și din bioetica sănătății publice și globale. Aceste discipline oferă un fundament epistemologic și axiologic pentru înțelegerea relațiilor de putere, normelor instituționale și a valorilor care modelează inovația biomedicală contemporană [11; 22; 34].

Subcapitolului subliniază că, pentru a fi cu adevărat eficientă, bioetica inovării trebuie să opereze la toate nivelurile procesului biomedical – de la cercetarea de bază și reglementarea proprietății intelectuale până la distribuția echitabilă și implementarea clinică a produselor inovative. În acest sens, bioetica devine nu doar un instrument de prevenire a abuzurilor, ci și un catalizator pentru responsabilizarea sistemului farmaceutic în ansamblul său, asigurând o direcție justă, sustenabilă și transparentă pentru progresul științific și tehnologic în domeniul sănătății.

Subcapitolul 3.3 „*Particularități ale optimizării sistemului farmaceutic din Republica Moldova în baza reperelor bioetice*” examinează necesitatea imperioasă de optimizare a sistemului farmaceutic din Republica Moldova printr-o abordare integrată, fundamentată pe principiile bioeticii sociale. Pornind de la contextul național marcat de inegalități în accesul la medicamente, lipsa reglementărilor eficiente și influențele comerciale asupra sectorului farmaceutic, analiza propune un model de reformă orientat spre echitate, responsabilitate socială și sustenabilitate. Bioetica socială este valorizată aici ca un cadru conceptual și normativ esențial pentru înțelegerea și restructurarea politicilor farmaceutice într-un mod care să răspundă atât nevoilor colective, cât și exigențelor etice ale unei societăți democratice și incluzive.

Demersul optimizării este structurat în jurul a nouă direcții strategice fundamentale: (1) dezvoltarea tehnologiilor farmaceutice inovatoare și integrative; (2) creșterea accesibilității și echității în distribuția medicamentelor; (3) încurajarea colaborării internaționale în cercetare; (4) întărirea cadrului bioetic și a transparenței în cercetarea medicală; (5) consolidarea educației în bioetică și a conștientizării publicului; (6) promovarea unei cercetări farmaceutice responsabile, adaptate la contextul local; (7) elaborarea de politici publice etice axate pe protejarea grupurilor vulnerabile; (8) întărirea reglementării și supravegherii farmaceutice prin fortificarea instituțiilor de profil; (9) promovarea responsabilității sociale corporative și a sustenabilității ecologice în cadrul sectorului.

În centrul acestor direcții se regăsesc reperele teoretice ale bioeticii sociale – justiția distributivă, binele comun, autonomia pacientului și solidaritatea –, aplicate într-o manieră contextualizată la provocările din Republica Moldova. Accesul universal la medicamente esențiale este analizat atât ca problemă de sănătate publică, cât și ca imperativ etic. Sunt identificate instrumente precum subvenționarea medicamentelor, reglementarea prețurilor și politici de distribuție echitabilă, care ar putea contribui la reducerea disparităților sistemice. Totodată, combaterea corupției, prevenirea conflictelor de interese și transparența achizițiilor publice sunt abordate ca priorități strategice cu implicații bioetice majore.

Analiza relevă și importanța educației bioetice în formarea profesioniștilor din domeniul sănătății, precum și rolul vital al conștientizării populației pentru reducerea automedicației și a utilizării iraționale a medicamentelor. Introducerea unui management al eticii în instituțiile farmaceutice, conform modelului propus de filosoful român Valentin Mureșan [45], este văzută ca o soluție viabilă pentru instituționalizarea eticii și pentru creșterea încrederii publice în sistemul farmaceutic.

În contextul Republicii Moldova, în care factorii politici, economici și culturali modelează dinamica sănătății publice, autorul argumentează că optimizarea sistemului farmaceutic nu poate fi realizată fără integrarea bioeticii ca disciplină normativă transversală. Prin abordări interdisciplinare, prin dialog între actori diverși și prin valorificarea resurselor educaționale și de cercetare existente – inclusiv experiența Centrului Național de Bioetică și a proiectelor derulate la nivel național și internațional – se conturează premisele unei reforme sistemice durabile.

Este evidențiată necesitatea unei reconceptualizări etice și strategice a sistemului farmaceutic din Republica Moldova, prin integrarea bioeticii sociale ca instrument fundamental de reglementare și orientare normativă. Optimizarea acestui sistem este analizată din perspectiva unui cadru etic și participativ, capabil să răspundă provocărilor științifice, sociale și instituționale. Sunt dezvoltate conceptele de *bioetică*, *biofarmaceutică* și *bioetică a inovării*, care propun aplicarea directă a principiilor bioetice – autonomie, justiție, demnitate, solidaritate – în procesele de cercetare, producție, distribuție și utilizare a medicamentelor.

Pornind de la principiile accesibilității universale, sustenabilității, inovației continue și respectării normelor bioetice, autorul conturează o serie de direcții strategice de reformă: subvenționarea medicamentelor esențiale, promovarea unui cadru legislativ favorabil justiției distributive, încurajarea cercetării locale și internaționale responsabile, combaterea corupției, educația etică a profesioniștilor și

consolidarea rolului reglementator al instituțiilor de profil. În paralel, se propune adoptarea unui management al eticii în organizațiile farmaceutice și impulsionearea responsabilității sociale corporative ca element de coeziune între industrie și societate.

De asemenea, se subliniază importanța dezvoltării durabile prin implementarea de practici ecologice în producția și gestionarea deșeurilor farmaceutice, precum și prin educarea populației privind utilizarea rațională a medicamentelor. Capitolul demonstrează că bioetica socială, aplicată coerent și contextual, poate transforma provocările sistemului farmaceutic într-o oportunitate de reformă profundă, centrată pe drepturile omului și bunăstarea colectivă.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza activității sistemului farmaceutic contemporan și impactul acestuia asupra sănătății populației relevă procese și fenomene multiaspectuale și necesită o abordare interdisciplinară, formularea unor soluții și mecanisme de implementare a acestora, astfel încât sistemul farmaceutic să-și atingă scopul său final și să contribuie la dezvoltarea sustenabilă a civilizației umane.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei de cercetare își găsește exprimarea în abordarea principiilor bioetice raportate la activitatea biomedicală, în general, și la cea farmaceutică, în mod special. Accentul se plasează pe ideea că dezvoltarea vertiginoasă a noilor tehnologii biomedicale constituie astăzi unul dintre principalii factori care influențează domeniile medical și, implicit, cel farmaceutic. Ca și orice domeniu inovator, sistemul farmaceutic are sarcina de a-și stabili anumite limite morale și de a căuta soluții pentru problemele și dilemele ce deja au apărut sau potențial pot apărea. Conflictul între știință, medicină și maximizarea profitului, în contextul în care obiectul activității este persoana umană, activitatea farmaceutică intră în vizerul bioeticii, care ar putea ajuta la ghidarea spre un serviciu farmaceutic calitativ ce ar satisface nevoile societății. Aplicarea principiilor bioetice în procesul gestionării activității farmaceutice în raport cu sănătatea populației poate contribui la optimizarea asistenței medicamentoase și, respectiv, medicale.

Ideile elaborate în lucrare sunt originale și reflectă convingerile autorului. Rezultatele obținute se conțin în 44 lucrări științifice publicate în diferite surse naționale și internaționale.

În rezultatul cercetării efectuate s-au formulat următoarele **concluzii**:

1. Bioetica socială oferă un cadru conceptual și metodologic indispensabil și oportun pentru analiza activității farmaceutice moderne. Aceasta nu doar definește relațiile dintre sănătate, societate și tehnologie, ci și contribuie la identificarea riscurilor etice emergente și la formularea unor principii normative aplicabile în practica farmaceutică. Prin rolul său integrator, bioetica socială facilitează o înțelegere complexă a modului în care inovațiile biomedicale influențează sănătatea publică și relațiile sociale.

2. Studiul a evidențiat faptul că sistemul farmaceutic modern trebuie analizat nu doar prin prisma eficienței economice și a progresului tehnologic, ci și printr-o abordare bioetică interdisciplinară. Sistemul farmaceutic, fiind strâns interconectat cu sănătatea publică, trebuie să răspundă la imperativele morale privind echitatea, accesul la tratamente și protecția drepturilor fundamentale ale indivizilor. Integrarea bioeticii sociale în analiza sistemului farmaceutic este esențială pentru menținerea controlului

etic asupra proceselor de producție, distribuție și utilizare a medicamentelor.

3. Implementarea accelerată a tehnologiilor biomedicale inovative generează atât beneficii semnificative, cât și provocări etice majore. Cercetarea a subliniat necesitatea dezvoltării unui cadru de bioetică a inovației, capabil să monitorizeze și să evalueze impactul acestor tehnologii asupra sănătății publice și asupra identității umane. Bioetica socială se afirmă astfel ca o forță regulatorie crucială în asigurarea utilizării responsabile și etice a inovațiilor biomedicale.

4. Tehnologiile biomedicale inovative impun o reflecție bioetică aprofundată asupra principiilor fundamentale precum autonomia, binefacerea, non-dăunarea și justiția. Lucrarea demonstrează că aplicarea acestor principii în evaluarea tehnologiilor farmaceutice este esențială pentru detectarea riscurilor potențiale și pentru asigurarea echității în accesul la noile tratamente. Bioetica socială oferă cadrul teoretic necesar pentru reglementarea și aplicarea responsabilă a acestor inovații.

5. Activitatea farmaceutică contemporană, marcată de globalizare și de interese comerciale majore, ridică probleme etice complexe legate de farmaceutizare, accesibilitatea medicamentelor, dopaj și medicalizare excesivă. În cercetare se demonstrează că o evaluare bioetică sistematică este esențială pentru detectarea devierilor de la normele morale și pentru orientarea activității farmaceutice către protejarea sănătății publice și respectarea demnității umane.

6. Optimizarea sistemului farmaceutic nu poate fi concepută în absența integrării principiilor bioetice sociale. Cercetarea a arătat că armonizarea dintre progresul tehnologic, echitatea în sănătate și protecția drepturilor omului trebuie să stea la baza reformelor farmaceutice. Aplicarea unei perspective bioetice permite controlul riscurilor de inechitate și favorizează promovarea sănătății publice într-un mod sustenabil și etic.

7. Analiza a evidențiat necesitatea unui management bioetic activ în toate etapele activității farmaceutice: cercetare, dezvoltare, comercializare și utilizare a produselor. Integrarea bioeticii în practicile farmaceutice contribuie la construirea unor relații de încredere între profesioniștii din domeniul sănătății, pacienți și societate, și la identificarea timpurie a riscurilor asociate utilizării noilor tehnologii.

8. În baza studiilor întreprinse s-a cristalizat un concept original de optimizare a sistemului farmaceutic corelat cu cel al sănătății, bazat pe repere bioetice fundamentale. Sunt evidențiate câteva postulate esențiale vizând specificul spațiul autohton.

Pornind de la concluziile cercetării, a fost elaborat un set de **recomandări** bioetice destinate decidenților din domeniul sănătății și industriei farmaceutice, orientate spre promovarea unui model de dezvoltare farmaceutică responsabilă. Aceste recomandări vizează consolidarea mecanismelor de evaluare bioetică, elaborarea de politici publice echitabile și crearea unui cadru normativ care să reglementeze impactul tehnologiilor biomedicale asupra sănătății și asupra societății:

1) *Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”*:

- Promovarea unei abordări interdisciplinare în sistemul farmaceutic, care să includă colaborarea între filosofie, etică, bioetică, medicină și sociologie. Se recomandă dezvoltarea unor programe educaționale ce integrează concepte precum „farmaceutizare”, „dopaj”, „ameliorare umană”, „bioetică farmaceutică” și „bioetică a inovării”, pentru a forma profesioniști cu o înțelegere holistică a impactului acestor tehnologii.

- Crearea și implementarea unor module educaționale specifice pentru formarea continuă a profesioniștilor din domeniul farmaceutic și al sănătății, axate pe etică și bioetică, pentru a integra aceste perspective în practica zilnică.

2) Ministerul Sănătății al Republicii Moldova:

- Dezvoltarea și implementarea unor politici publice care să asigure un acces echitabil la medicamente și tehnologii medicale, cu accent pe grupurile vulnerabile și defavorizate. Aceste politici trebuie să fie susținute prin reglementări clare care să garanteze distribuirea echitabilă a resurselor farmaceutice și accesul universal la tratamente.

- În colaborare cu agențiile de reglementare, se recomandă crearea unor mecanisme de monitorizare a distribuției medicamentelor pentru a preveni inechitățile și abuzurile legate de prețurile medicamentelor și accesul la acestea.

3) Parlamentul Republicii Moldova:

- Adoptarea și actualizarea unui cadru legislativ specific în domeniul farmaceutic, care să reglementeze utilizarea noilor tehnologii biomedicale și farmacologice, respectând principiile etice fundamentale și asigurând protecția drepturilor pacienților. Parlamentul trebuie să sprijine inițiativele de reglementare a inovațiilor biomedicale, promovând politici care prioritizează sănătatea publică și respectarea demnității umane.

- Implementarea unor reglementări clare în domeniul farmaceutic, inclusiv în privința fenomenului de „farmaceuticalizare”, pentru a adresa complexitatea acestuia și a proteja sănătatea publică.

4) Agenția Medicamentelor și Dispozitivelor Medicale:

- Promovarea unui cadru de reglementare care să anticipeze și să gestioneze potențialele riscuri asociate cu noile tehnologii biomedicale. Agenția trebuie să implementeze măsuri stricte de evaluare a impactului social și etic al acestor tehnologii înainte de autorizarea lor pe piață.

- Promovarea transparenței în procesul de aprobare a medicamentelor și tehnologiilor inovatoare, prin publicarea rapoartelor de evaluare și prin implicarea societății civile și a pacienților în deciziile de reglementare.

5) Decidenților din industria farmaceutică autohtonă:

- Integrarea principiilor bioetice în cercetarea, dezvoltarea, furnizarea și comercializarea produselor farmaceutice, respectând normele etice și reglementările legale naționale și internaționale. Industria farmaceutică trebuie să adopte o responsabilitate socială extinsă și să promoveze transparența în procesele sale de producție și distribuție.

- Implementarea unor mecanisme interne de control și monitorizare a respectării principiilor bioetice în toate etapele ciclului de viață al medicamentelor, pentru a preveni abuzurile și a proteja sănătatea publică.

6) Centrul Național de Bioetică din Republica Moldova:

- Consolidarea cercetărilor și analizelor în domeniul bioeticii sociale, cu accent pe provocările generate de tehnologiile biomedicale și farmacologice inovative. Se recomandă continuarea elaborării și promovării unor ghiduri bioetice pentru utilizarea acestor tehnologii, având în vedere implicațiile sociale și etice.

- Facilitarea și organizarea disputelor între bioeticieni, cercetători, profesioniști din domeniul sănătății și decidenți politici, pentru a asigura o abordare comună și coordonată privind reglementările bioetice în domeniul farmacologic și medical.

BIBLIOGRAFIE

1. ABRAHAM, J. Pharmaceuticalization of society in context: theoretical, empirical and health dimensions. În: *Sociology*. 2010, vol. 44, nr. 4, pp. 603-622. DOI: 10.1177/0038038510369368.
2. ADAUJI, S. *Baze etico-deontologice ale asistenței farmaceutice: Monografie*. Chișinău: F.E.-P. "Tipografia Centrală", 2023. 144 p. ISBN 978-5-88554-228-9.
3. ALUAȘ, M. Bioetica în dezbateră contemporană: istorie și interpretări. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Bioethica*. 2011, vol. 56, nr. 1, pp. 41–60.
4. ARISTOTEL. *Politica*. București: Paideia, 2020. 300 p. ISBN 978-606-748-376-5.
5. BANARI, I. Vulnerabilitatea și „îmbunătățirea” ființei umane. Interpretări bioetice. În: *Cercetarea, Inovarea și Dezvoltarea Din Perspectiva Eticii Globale*. Vol. Ediția a IV-a. 2023, pp. 108-118.
6. BAUMAN, Z. *Postmodern Ethics*. Oxford: Blackwell, 1993. 272 p. ISBN 978-0631186939.
7. BEAUCHAMP, J. F., CHILDRESS, T. L. *Principles of Biomedical Ethics*. Oxford: Oxford University Press, 2019. 496 p. ISBN 978-0190640873.
8. BELL, S. E., FIGERT, A. E. Medicalization and pharmaceuticalization at the intersections: Looking backward, sideways and forward. În: *Social Science & Medicine*. 2012, vol. 75, nr. 5, pp. 775-783. DOI: 10.1016/j.socscimed.2012.04.002.
9. BENATAR, S., BROCK, G. *Global Health and Global Health Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 352 p. ISBN 978-0521146777.
10. BLOK, V. Philosophy of innovation: a research agenda. În: *Philosophy of Management*. 2018, vol. 17, pp. 1–5. DOI: [10.1007/s40926-017-0080-z](https://doi.org/10.1007/s40926-017-0080-z).
11. BORRY, P., SCHOTSMANS, P., DIERICKX, K. The birth of the empirical turn in bioethics. În: *Bioethics*. 2005, vol. 19, nr. 1, pp. 49-71. DOI: 10.1111/j.1467-8519.2005.00424.x.
12. BOSTROM, N. A history of transhumanist thought. În: *Journal of Evolution and Technology*. 2005, vol. 14, nr. 1, pp. 1-30.
13. CALLAHAN, D. *The Roots of Bioethics: Health, Progress, Technology, Death*. New York: Oxford University Press, 2012. 256 p. ISBN 978-0-19-993137-8.
14. CAMPORESI, S., MCNAMEE, M. *Bioethics, Genetics and Sport*. Londra: Routledge, 2018. 192 p. ISBN 978-1-138-78591-6.
15. CAPCELEA, V. *Etica și comportamentul civilizat*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București: Pro Universitaria, 2022. 342 p. ISBN 978-606-26-1503-1.
16. CONRAD, P. Medicalization and social control. In: *Annual Review of Sociology*. 1992, vol. 18, pp. 209–232. ISSN 0360-0572.
17. CONRAD, P. *The Medicalization of Society: On the Transformation of Human Conditions into Treatable Disorders*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2007. 205 p. ISBN 978-0-8018-8585-3.
18. DAWSON, A. *Public Health Ethics: Key Concepts and Issues in Policy and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 248 p. ISBN 978-0521689366.

- 19.DOUGLAS, T. Enhancement in sport, and enhancement outside sport. În: *Studies in Ethics, Law and Technology*. 2007, vol. 1, nr. 1. DOI: 10.2202/1941-6008.1000.
- 20.DOUGLAS, T. Moral enhancement. În: *Journal of Applied Philosophy*. 2008, vol. 25, nr. 3, pp. 228-245. DOI: 10.1111/J.1468-5930.2008.00412.X.
- 21.EATON, M. *Ethics and the Business of Bioscience*. Stanford: Stanford University Press, 2004. 552 p. ISBN 978-0804742504. DOI: 10.1515/9781503619609.
- 22.EMMERICH, N. A philosophical methodology for sociology in and of bioethics. În: *Quest*. 2008, nr. 6.
- 23.ENGELHARDT, H. T., GARRETT, J. R. *Innovation and the Pharmaceutical Industry: Critical Reflections on the Virtues of Profit. Conflicts and Trends: Studies in Values and Policies*. M & Scrivener Press, 2008. 245 p. ISBN 978-0980209440.
- 24.FERRARI, A., COENEN, C., GRUNWALD, A. Visions and ethics in current discourse on human enhancement. În: *Nanoethics*. 2012, vol. 6, nr. 3, pp. 215-229.
- 25.FISHER, E., BOENINK, M., VAN DER BURG, S., WOODBURY, N. Responsible healthcare innovation: anticipatory governance of nanodiagnostics for theranostics medicine. În: *Expert Review of Molecular Diagnostics*. 2014, vol. 12, nr. 8, pp. 857-870. DOI: 10.1586/ERM.12.125.
- 26.FOUCAULT, M. *Naissance de la biopolitique: Cours au Collège de France (1978–1979)*. Éd. par Michel Senellart. Paris: Seuil/Gallimard, 2004. 368 p. ISBN 978-2-02-063592-4.
- 27.FUKUYAMA, F. *Our Post-Human Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002. 272 p. ISBN 978-0312421717.
- 28.GABE, J., WILLIAMS, S., MARTIN, P., COVENEY, C. Pharmaceuticals and society: Power, promises and prospects. În: *Social Science & Medicine*. 2015, vol. 131, pp. 193-198. DOI: 10.1016/j.socscimed.2015.02.031.
- 29.GADAMER, H. G. *Truth and Method*. Londra: A&C Black, 2013. 664 p. ISBN 978-1780936246.
- 30.GODIN, B. *Innovation Contested: The Idea of Innovation over the Centuries*. New York: Routledge, 2015. 370 p. ISBN 978-0415727204.
- 31.HABERMAS, J. *The Future of Human Nature*. Cambridge: Polity Press, 2003. 136 p. ISBN 978-0-745-69411-5.
- 32.HAIMES, E. What can the social sciences contribute to the study of ethics? Theoretical, empirical and substantive considerations. În: *Bioethics*. 2002, vol. 16, nr. 2, pp. 89-113. DOI: 10.1111/1467-8519.00273.
- 33.HARRIS, J. *The Value of Life: An Introduction to Medical Ethics*. Londra: Routledge, 1985. 300 p. ISBN 978-0415040327.
- 34.HEDGECOE, A. M. Critical bioethics: Beyond the social science critique of applied ethics. În: *Bioethics*. 2004, vol. 18, nr. 2, pp. 120-143. DOI: 10.1111/j.1467-8519.2004.00385.x.
- 35.HUME, D. *A Treatise of Human Nature*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

- 626 p. ISBN 978-0198751724.
- 36.KAHANE, G., și SAVULESCU, J. Normal human variation: refocusing the enhancement debate. *In: Bioethics*. 2015, vol. 29, nr. 2, pp. 133–143. DOI: 10.1111/bioe.12045.
 - 37.KOURANY, J. A. Human enhancement: Making the debate more productive. În: *Erkenntnis*. 2014, vol. 79, pp. 981-998.
 - 38.KUHN, T. *Structura revoluțiilor științifice*. București: Humanitas, 2008. 279 p. ISBN 978-973-50-2030-9.
 - 39.LEVINE, R. J. *Ethics and Regulation of Clinical Research*. New Haven: Yale University Press, 1986. 480 p. ISBN 978-0300042887.
 - 40.LIPWORTH, W., AXLER, R. Towards a bioethics of innovation. În: *Journal of Medical Ethics*. 2016, vol. 42, nr. 7, pp. 445-449. DOI: 10.1136/medethics-2015-103048.
 - 41.McNAMEE, M. *Sport Medicine Ethics*. Londra: Routledge, 2014. 228 p. ISBN 978-1315885971.
 - 42.MIHAILOV, E., WANGMO, T., FEDERIUC, V., ELGER, B. *Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives*. Berlin: De Gruyter, 2018. 186 p. ISBN 978-3110571202. DOI: 10.2478/9783110571219.
 - 43.MILLUM, J., EMANUEL, E. *Global Justice and Bioethics*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 336 p. ISBN 978-0195379907. DOI: 10.1093/0199274908.003.0002.
 - 44.MØLLER, V. *The Ethics of Doping and Anti-Doping*. Londra: Routledge, 2009. 168 p. ISBN 978-0415484657. DOI: 10.4324/9780203877012.
 - 45.MUREȘAN, V. *Managementul eticii în organizații*. București: Editura Universității din București, 2009. ISBN 978-973-737-657-2.
 - 46.OJOVANU, V. Repere morale ale medicinei în epoca tehnologiilor performante. În: *Cercetarea, inovarea și dezvoltarea din perspectiva eticii globale*, Ed. a IV-a, 12 mai 2023, Chișinău. Chișinău: Tehnica-UTM, 2023, pp. 65-73. ISBN 978-9975-45-971-6 (PDF).
 - 47.PASCARU, A. Responsabilitatea în etica societății post-pandemie. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: Studii inter și pluridisciplinare*, Ediția a 5-a, 7-8 octombrie 2022, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: "Print-Caro" SRL, 2022, pp. 50-56. ISBN 978-9975-165-12-9.
 - 48.PELLEGRINO, E. D. The origins and evolution of bioethics: some personal reflections. *In: Kennedy Institute of Ethics Journal*. 1999, vol. 9, nr. 1, pp. 73–88. DOI: 10.1353/ken.1999.0006.
 - 49.PERSSON, I., SAVULESCU, J. Getting moral enhancement right: the desirability of moral bioenhancement. În: *Bioethics*, 2013, vol. 27, nr. 3, pp. 124-131.
 - 50.PETRINA, A., KLEINMAN, A., LAKOFF, A. *Global Pharmaceuticals: Ethics, Markets, Practices*. Durham, NC: Duke University Press, 2006. 312 p. DOI: 10.2307/j.ctv11cw7qd.
 - 51.PLATON. *Opere complete*. București: Humanitas, 2001. 572 p. ISBN 973-28-0878-0.

52. POTTER, V. R. Bioethics, the science of survival. *In: Perspectives in Biology and Medicine*. 1970, vol. 14, nr. 1, pp. 127–153. DOI: 10.1353/pbm.1970.0015.
53. POTTER, V. R. *Global Bioethics: Building on the Leopold Legacy*. East Lansing: Michigan State University Press, 1988. 203 p. ISBN 978-0-87013-264-3.
54. RAWLS, J. *O teorie a dreptății*. Traducere de Horia Târnoveanu. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012. 534 p. ISBN 978-973-640-654-6.
55. ROSE, N. *The Politics of Life Itself: Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century*. Princeton: Princeton University Press, 2007. 352 p. ISBN 978-0-691-12175-8.
56. ROȘCA, L. *Redimensionarea problemelor morale și tehnogene din perspectiva strategiei supraviețuirii lumii contemporane*. Autoreferat al tezei de doctor habilitat în filosofie. Chișinău: CEP UASM, 2007. 50 p.
57. SAFTA, V. *Farmacie socială*. Chișinău: Firma Editorial-Poligrafică “Tipografia Centrală”, 2011. 376 p. ISBN 978-9975-78-999-8.
58. SALEK, S., EDGAR, A. *Pharmaceutical Ethics*. Chichester: Wiley, 2002. 213 p. ISBN 0-471-49057-1. DOI: <https://doi.org/10.1002/0470855827.ch9>.
59. SANTORO, M. A., GORRIE, T. M. *Ethics and the Pharmaceutical Industry*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 528 p. ISBN 978-0511610769.
60. SCHUMPETER, J. A. *Capitalism, Socialism and Democracy*. Londra: Routledge, 2015. 456 p. ISBN 978-1138129245.
61. SINGER, P. *Practical Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 356 p. ISBN 978-0-521-70768-8.
62. SMITH, D. *Exploring Innovation*. 3rd ed. London: McGraw Hill, 2015. 360 p. ISBN 978-0077158392.
63. STILGOE, J., OWEN, R., MACNAGHTEN, P. Developing a framework for responsible innovation. În: *Research Policy*. 2013, vol. 42, nr. 9, pp. 1568–1580. DOI: 10.1016/j.respol.2013.05.008.
64. STOCK, G. *Redesigning Humans: Our Inevitable Genetic Future*. Boston: Houghton Mifflin, 2002. 288 p. ISBN 978-0-618-06026-9.
65. ȚÎRDEA, T. N. Bioetica socială în strategia dezvoltării inofensive: profil teoretico-metodologic. În: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*. Chișinău, 2014, nr. 2, pp. 67–74. ISSN 2345-1467.
66. ȚÎRDEA, T. N. Bioetica: curs de bază. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, 2017. 331 p. ISBN 978-9975-56-399-4.
67. VAN CAMPEN, L. E., POPLAZAROVA, T., THERASSE, D. G., și alții. Considerations for applying bioethics norms to a biopharmaceutical industry setting. *In: BMC Medical Ethics*. 2021, vol. 22, nr. 1, p. 31. DOI: 10.1186/s12910-021-00600-y.
68. WILLIAMS, S. J., MARTIN, P., GABE, J. The Pharmaceuticalisation of Society? A Framework for Analysis. *In: Sociology of Health and Illness*. 2011, vol. 33, nr. 5, p. 710-725. DOI: 10.1111/j.1467-9566.2011.01320.x.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

1. MIHAILOV, E., WANGMO, T., **FEDERIUC, V.**; ELGER, B. (Eds.). *Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives*. Warsaw, Poland: De Gruyter Open, 2019. 186 p. <https://doi.org/10.2478/9783110571219-012>, Book DOI: <https://doi.org/10.2478/9783110571219>, Online ISBN 978-3-11-057121-9.
2. TIRDEA, T.N., OJOVAN, V., **FEDERIUC, V.** Bioethical Knowledge in the Strategy of Safe Planetary Development: Education and Scientific Research Experience in the Republic of Moldova. In: *Asian Bioethics Review. Special issue. Bioethics in the Post-Soviet Countries*. NUS Press Pte Ltd, 2015, Vol.7, No. 5, pp. 468-480. ISSN 1793-8759 (IF: 3.25).
3. POPESCU, A., ȘORIC, G., **FEDERIUC, V.**, OJOVANU, V. Vulnerability in the elderly. In: *Moldovan Medical Journal*, 2021, nr. 3(64), pp. 62-67. ISSN 2537-6373. DOI: <https://doi.org/10.52418/moldovan-med-j.64-3.21.12>.
4. BANARI, I., **FEDERIUC, V.**, SARGU, E. Conceptul de vulnerabilitate în activitatea medicală. Sinteze bioetice. În: *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*, 2020, nr. 5(87), pp. 13-18. ISSN 1729-8687.
5. VICOL, N., CACIUC, V.-T., **FEDERIUC, V.** Entități corelative: etica, ecologia/ecoetica și bioetica în educație. În: *Univers Pedagogic*, 2020, nr. 1(65), pp. 7-20. ISSN 1811-5470. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3716146>.
6. **FEDERIUC, V.** Fenomenul dopajului în sport: aspecte bioetico-medicale. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, 2020, nr. 3(184), pp. 71-78. ISSN 1957-2294.
7. PALADI, A., **FEDERIUC, V.** The Principle of Autonomy in Palliative Care: The Moldavian Perspective. In: *Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives*. Warsaw, Poland: De Gruyter Open, 2019, pp.121–131. <https://doi.org/10.2478/9783110571219-012>, Book DOI: <https://doi.org/10.2478/9783110571219>, Online ISBN 978-3-11-057121-9.
8. MIHAILOV, E., WANGMO, T., **FEDERIUC, V.**, ELGER, B. Foreword. In: *Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives*. Berlin, Germany: De Gruyter, 2018, pp. 9-11. ISBN 978-311057121-9, 978-311057120-2. DOI: <https://doi.org/10.2478/9783110571219-001>.
9. **FEDERIUC V.**, ȘTEFANEȚ G., CEBANU S. COVID-19 pandemic and athletes' health. In: *Man and the COVID-19 Pandemic: philosophical, psychological, pedagogical and medical aspects: International interdisciplinary collective monography* / ed. Bakhtina M. V., Kokhana S. T.; Ragusa – Chita – Moscow:Encyclopedist-Maximum, 2022. pp.194-200. ISBN 978-5-9293-2994-4.
10. **FEDERIUC, V.** The bioethical framework of correlation between pharmaceutical and healthcare system. In: *Historical regions and Euro-regions at the lower Danube: social-political, economic and cultural interconnections: international conference:27 March 2015, Galați* / ed.: Rarița Mihail. / Galați: Galați University Press, 2015, pp.151-155. ISBN 978-606-696-030-4.

11. ȚÎRDEA, T.N., OJOVANU, V.I., **FEDERIUC, V.** Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii potteriene: experiență de cercetare teoretico-metodologică în Republica Moldova. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Vol. 21.* Sub redacția prof. universitar, dr. hab. în filosofie Teodor N. Țîrdea. Chișinău: CEP Medicina, 2015, pp. 10-14. ISBN 978-9975-56-043-6.
12. ȚÎRDEA, T.N., **FEDERIUC, V.** Aspecte etice, social-economice și legislative ale informării pacientului în medicină farmaceutică. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Vol. 21.* Sub redacția prof. universitar, dr. hab. în filosofie Teodor N. Țîrdea. Chișinău: CEP Medicina, 2015, pp. 162-165. ISBN 978-9975-56-043-6. (0,7 c.a.).
13. PALADI, A., **FEDERIUC, V.**, RUBANOVICI, V. Opinii cu privire la problemele prioritare ale bioeticii în sistemul autohton de sănătate. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 16-17 noiembrie 2018 / red.resp.: Vitalie Ojovanu.* Chișinău: CEP Medicina, 2018, pp.75-83. ISBN 978-9975-82-119-3.
14. **FEDERIUC, V.**, ȘTEFANEȚ, G., TIMERCAN, T. Atitudini și cunoștințe antidoping ale specialiștilor în medicină: analiza literaturii. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: Studii inter și pluridisciplinare*, 29-30 octombrie 2021. Ediția a IV-a. Chișinău: Print-Caro, 2021, pp. 291-297. ISBN 978-9975-56-935-4.
15. **FEDERIUC, V.**, OJOVANU, V., GHEORGHIU, I., REABOI, N. Conceptul de etica managementului în organizațiile sportive. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: Studii inter și pluridisciplinare*, 29-30 octombrie 2021, Ediția a IV-a. Chișinău: Print-Caro, 2021, pp. 193-200. ISBN 978-9975-56-935-4.
16. ȘARGU, E., **FEDERIUC, V.** Implicații socio-bioetice în analiza accesului grupurilor vulnerabile de populație la serviciile de sănătate. În: *Bioetica: teorii, instrumente, utilitate*, 9 septembrie 2021. Chișinău: Print-Caro SRL, 2021, pp. 135-146. ISBN 978-9975-56-937-8.
17. OJOVANU, V., ȘORIC, G., **FEDERIUC, V.** Posibilități ale evoluării sportivilor într-un grup vulnerabil de populație în contextul perpetuării accentuate a dopajului sportiv. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: Studii inter și pluridisciplinare*, 29-30 octombrie 2021. Ediția a IV-a. Chișinău: Print-Caro, 2021, pp. 297-299. ISBN 978-9975-56-935-4.
18. **FEDERIUC, V.**, OJOVANU, V., GHEORGHIU, I., REABOI, N. Rolul eticii în managementul organizațiilor sportive. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: Studii inter și pluridisciplinare*, 29-30 octombrie 2021, Chișinău. Ediția a IV-a. Chișinău: Print-Caro, 2021, pp. 77-85. ISBN 978-9975-56-935-4.
19. **FEDERIUC, V.**, REABOI, N. Atitudini și comportamente de dopaj ale sportivilor tineri din Republica Moldova: studiu-pilot. În: *Sport. Olimpism. Sănătate*, 10-12 septembrie 2020, Chișinău. Ediția 5. Chișinău: Editura USEFS, 2020, , pp. 251-256. ISBN 978-9975-131-98-8.

20. ГУБЕНКО, А., ФЕДЕРЮК, В. Консорциум для образования и нетворкинга в сфере биоэтики в Норвегии, Молдове, Украине и Беларуси. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare = Health, Medicine and Bioethics in Contemporary Society: Inter-and Pluridisciplinary Studies: mater. conf. șt. internaț., ed. a 2-a, 8-9 noiembrie 2019*. Chișinău: Print-Caro, 2019, pp. 101-105. ISBN 978-9975-56-701-5.
21. FEDERIUC, V., CORNILOV, I. Aspecte bioetice ale ameliorării medicamentose a capacităților cognitive umane. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. Chișinău: CEP Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 82-92.
22. FEDERIUC, V., JUCOV, A. Reflecții bioetice asupra fenomenului de dopaj și etica sportului. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. Chișinău: CEP Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 65-69.
23. FEDERIUC, V., NICU, A. Etica tehnologiei implanturilor ortopedice: considerente asupra conceptului de hibridizare a corpului uman. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 123-130.
24. FEDERIUC, V., TARAN, A. Aspecte bioetice în terapia arsurilor. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 32-38.
25. FEDERIUC, V. „Inovația responsabilă”: concept actual în filosofia științei și tehnicii. În: *Filosofia și perspectiva umană: Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, 21 noiembrie 2019*, Chișinău. Chișinău: „Artpoligraf”, 2020, pp. 42-48. ISBN 978-9975-3036-7-5.
26. FEDERIUC V., FEDERIUC N. Bioetica – puncte spre viitorul post-pandemic. În: *Filosofia și perspectiva umană: Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, 18 noiembrie 2021*, Chișinău. Chișinău: „Artpoligraf”, 2021, pp. 144-153. ISBN 978-9975-3334-6-7.
27. FEDERIUC, V. Aspecte bioetico-sociale ale farmacogeneticii. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017*. Chișinău: CEP ”Medicina”, 2018, pp.12-14. ISBN 978-9975-82-092-9.
28. FEDERIUC, V. Analiza activității farmaceutice din Republica Moldova prin prisma traseului bioetic nord-american. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018*. Chișinău: CEP ”Medicina”, 2019, pp.21-23. ISBN 978-9975-82-126-1.

29. **ФЕДЕРЮК, В. В.** Медикаментозное лечение и биоэтические аспекты фармакоэкономики заболеваемости и смертности. В: *Сахаровские чтения 2015 года: экологические проблемы XXI века : материалы 15-й междунар. науч. конф., 21–22 мая 2015 г., г. Минск, Республика Беларусь / под ред. С. С. Позняка, Н. А. Лысухо.* – Минск : 2015, с.375. ISBN 978-985-7003-73-0
30. **ЦЫРДЯ, Т.Н., ФЕДЕРЮК, В.В.** Биоэтические и социальные аспекты нанофармации в контексте реформирования современной медико-фармацевтической системы. В: *Етика нанотехнологій та нанобезпека. Матеріали міжнародного семінару/ Упор.М.О.Чащин.* К.: НАНУ. -2014. с.50.
31. **FEDERIUC, V.** Elements of the informed consent in pharmaceutical activity. В: *Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до ноетики.* VII Міжнародний симпозиум з біоетики «Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до ноетики», присвячений пам'яті д.філос.н., професора Валентина Леонідовича Кулініченка. Київ, Україна 22-23 жовтня 2015, с. 3. ISBN 5-7715-0746-9.
32. **FEDERIUC, V.** Medicines as subject of bioethical discourse. In: *History, Spirituality, Culture. Dialogue and Interactivity 4th Edition.* 11-12 May 2017, Galati, Romania. (fără ISBN).
33. **JUCOV, A., FEDERIUC, V., TIMERCAN, T.** Impact of COVID-19 pandemic on athletes' health. În: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, 2022, nr. 3 An.1(29), p. 105. ISSN 2345-1467.
34. **FEDERIUC, V.** The ethical dilemmas of the physician in the context of sports doping. În: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, 2022, nr. 3 An.1(29), p. 141. ISSN 2345-1467.
35. **REABOI, N., FEDERIUC, V., GHEORGHIU, I.** Value-based education in the context of anti-doping programs. În: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, 2022, nr. 3 An.1(29), p. 145. ISSN 2345-1467
36. **POPESCU, A., ȘORIC, G., FEDERIUC, V., BANARI, I.** Vulnerability in institutionalized seniors. În: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, 2022, nr. 3 An.1(29), p. 199. ISSN 2345-1467.
37. **CEBANU, S., ȘTEFANEȚ, G., JUCOV, A., FEDERIUC, V.** Factors influencing the health status of young athletes. In: *One Health and Risk Management*, 2021, nr. 2(4-S), p. 23. ISSN 2587-3458.
38. **FEDERIUC, V., JUCOV, A., CEBANU, S., REABOI, N., OJOVANU, V., TIMERCAN, T.** Prevenirea și combaterea dopajului în rândul sportivilor juniori. Abordare interdisciplinară. În: *Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”*, 21-23 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: USMF, 2020, p. 131.
39. **FEDERIUC, V., RUSNAC, D.** Toleranța bioetică în devenirea bioeticii globale: abordare sistemico-discursivă. În: *Culegere de rezumate științifice ale studenților, rezidenților și tinerilor cercetători*, 21 iunie 2015, Chișinău. Chișinău: CEP Medicina, 2015, p. 247. ISBN 978-9975-3168-4-2.
40. **FEDERIUC, V.** The condition of doubt in pharmaceutical practice: bioethical aspects. In: *Abstract Book MedEspera 2014. 5th International Medical Congress*

for Students and Young Doctors, May 14-17, 2014, Chisinau, Republic of Moldova. Chişinău, 2014, pp.251-252. ISBN 978-9975-56-160-0.

41. RUSNAC, D., **FEDERIUC, V.** Toleranţa bioetică în devenirea bioeticii globale: abordare sistemico-discursivă. În: *Culegere de rezumate ştiinţifice. USMF „N. Testemiţanu”*. Chişinău: CEP Medicina, 2015, p. 247.
42. BANARI, I., **FEDERIUC, V.** The concept of vulnerability in medical activity. Bioethical syntheses. In: *Abstract Book. Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea USMF „Nicolae Testemiţanu”*, 21-23 octombrie 2020. Chişinău, 2020, p. 86. https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15243/1/Abstract_Book._CULEGERE_DE_REZUMATE.pdf.
43. ŞARGU, E., **FEDERIUC, V.** The impact of medicalization and pharmaceuticalization on the quality of life of the vulnerable population. In: *Abstract Book. Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea USMF „Nicolae Testemiţanu”*, 21-23 octombrie 2020. Chişinău, 2020, p. 117. https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15243/1/Abstract_Book._CULEGERE_DE_REZUMATE.pdf.
44. **FEDERIUC, V.** Factorii care contribuie la formarea gândirii bioetice în activitatea farmaceutică. În: *Actualităţi în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Ştiinţific Naţional*, Chişinău, 14 dec. 2017. Chişinău: CEP Medicina, 2018, pp.32-33. ISBN 978-9975-82-092-9.

ADNOTARE

Federiu Victoria, „Sistemul farmaceutic în raport cu cel al sănătății din perspectiva bioeticii sociale și implementării tehnologiilor biomedicale inovatoare: profil teoretico-metodologic”, teză de doctor în filosofie, la specialitatea 632.01–etică și Bioetică, Chișinău, 2025.

Structura tezei: Teza include introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, o bibliografie extinsă (304 titluri) și 176 de pagini de text. Rezultatele obținute sunt publicate în 44 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: sistem farmaceutic, sănătatea populației, sistemul sănătății, bioetică socială, tehnologii biomedicale inovatoare, optimizare, activitate farmaceutică, ameliorare umană, farmaceutizare, dopaj.

Scopul tezei rezidă în analiza aspectelor teoretico-metodologice a locului și rolului bioeticii sociale în facilitarea interacțiunilor sistemului farmaceutic cu cel al sănătății în contextul dezvoltării tehnologiilor biomedicale inovatoare, pentru optimizarea lor și asigurarea prosperității sociale.

Obiectivele lucrării: analiza sistemului farmaceutic modern, a tehnologiilor inovatoare, a rolului bioeticii sociale în ameliorarea umană, configurarea suportului teoretic și practic al bioeticii în farmaceutică, identificarea problemelor etice, optimizarea sistemului farmaceutic în raport cu sănătatea publică pe principii bioetice, evaluarea integrării bioeticii în practicile farmaceutice și elaborarea de recomandări socio-bioetice pentru decidenți.

Noutatea și originalitatea științifică a acestei cercetări constă în faptul că deși ia în discuție diverse aspecte, care într-un fel sau altul, și-au găsit reflectare în literatura din domeniu, totuși se impune prin promovarea unei viziuni inovatoare, de ansamblu, globale și interdisciplinare atât asupra sistemului farmaceutic în raport cu cel al sănătății din perspectiva bioeticii sociale și implementării tehnologiilor biomedicale inovatoare, cât și prin crearea unui suport metodologic a tratării problemei în cauză. S-a efectuat pentru prima dată o analiză teoretico-metodologică și un model de optimizare a politicilor farmaceutice prin intermediul bioeticii sociale, oferind recomandări pentru reglementarea bioetică a problemelor din industria farmaceutică. Astfel, lucrarea reprezintă una din primele cercetări științifice complexe consacrată studiului aspectelor teoretico-metodologice a locului și rolului bioeticii sociale în înlesnirea interacțiunilor sistemului farmaceutic cu cel al sănătății în contextul dezvoltării tehnologiilor biomedicale inovatoare.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme importante. A fost fundamentată aplicarea principiilor bioeticii sociale în domeniul farmaceutic și biomedical, fiind elaborat un cadru conceptual privind integrarea bioeticii sociale în activitatea farmaceutică contemporană. De asemenea, a fost identificată și argumentată necesitatea delimitării limitelor morale în contextul implementării tehnologiilor biomedicale inovative.

Aceste rezultate au contribuit la optimizarea cadrului teoretic și normativ al asistenței farmaceutice, sporind conștientizarea rolului eticii sociale în orientarea activității farmaceutice spre nevoile reale ale sănătății publice.

Rezultatele pot fi valorificate în elaborarea de politici farmaceutice bazate pe principii bioetice, în configurarea ghidurilor de bune practici și în fundamentarea reglementărilor privind utilizarea responsabilă a tehnologiilor biomedicale în domeniul sănătății.

Semnificația teoretică. Teza realizează o analiză interdisciplinară a activității farmaceutice prin integrarea principiilor bioetice și tehnologice inovative, consolidând relația dintre sănătatea publică și etica aplicată.

Valoarea aplicativă. Lucrarea oferă soluții științifice pentru optimizarea sistemului farmaceutic, propune recomandări practice și contribuie la dezvoltarea codurilor bioetice și reglementărilor în domeniul sănătății publice.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele au fost valorificate prin propuneri de integrare a principiilor bioeticii sociale în strategiile de reglementare a activității farmaceutice și în elaborarea politicilor publice de sănătate.

АННОТАЦИЯ

Федерюк Виктория, « Фармацевтическая система в соотношении с системой здравоохранения с позиции социальной биоэтики и внедрения инновационных биомедицинских технологий: теоретико-методологический профиль», докторская диссертация по специальности 632.01-Этика и биоэтика, Кишинэу, 2025

Структура диссертации. Диссертация включает введение, три главы, общие выводы и рекомендации, обширную библиографию (304 наименования) и 176 страницы основного текста. Полученные результаты опубликованы в 44 научных работах.

Ключевые слова: фармацевтическая система, здоровье населения, система здравоохранения, социальная биоэтика, инновационные биомедицинские технологии, оптимизация, фармацевтическая деятельность, улучшение человеческого состояния, фармацевтизация, допинг.

Цель работы заключается в анализе теоретико-методологических аспектов места и роли социальной биоэтики в облегчении взаимодействия фармацевтической системы с системой здравоохранения в контексте развития инновационных биомедицинских технологий, с целью их оптимизации и обеспечения социального благополучия.

Задачи исследования: анализ современного фармацевтического системы и её междисциплинарного характера; исследование концепции инновационных биомедицинских технологий в фармацевтической деятельности; анализ роли социальной биоэтики в формировании концепции улучшения человека; конфигурация теоретической и практической базы социальной биоэтики в фармацевтической практике; идентификация этических проблем в современной фармацевтической деятельности; оптимизация фармацевтической системы в соответствии с принципами биоэтики в контексте здоровья населения; формулирование социально-биоэтических рекомендаций для органов принятия решений.

Научная новизна и оригинальность данного исследования заключаются в том, что, несмотря на рассмотрение различных аспектов, которые в той или иной мере уже нашли отражение в профильной литературе, работа выделяется продвижением инновационного, целостного, глобального и междисциплинарного подхода как к фармацевтической системе в соотношении с системой здравоохранения с позиции социальной биоэтики и внедрения инновационных биомедицинских технологий, так и через создание методологической основы для изучения рассматриваемой проблемы. Впервые была проведена теоретико-методологическая оценка и предложена модель оптимизации фармацевтической политики посредством социальной биоэтики, с выработкой рекомендаций по биоэтическому регулированию проблем в фармацевтической индустрии. Таким образом, данная работа является одним из первых комплексных научных исследований, посвящённых изучению теоретико-методологических аспектов места и роли социальной биоэтики в облегчении взаимодействия фармацевтической системы с системой здравоохранения в условиях развития инновационных биомедицинских технологий.

Полученные результаты, способствующие решению важной проблемы. Была обоснована необходимость применения принципов социальной биоэтики в фармацевтической и биомедицинской деятельности, разработана концептуальная основа интеграции социальной биоэтики в современную фармацевтическую практику. Идентифицирована и аргументирована необходимость определения моральных границ в контексте внедрения инновационных биомедицинских технологий.

Эти результаты способствовали оптимизации теоретико-нормативной базы фармацевтической помощи, увеличению осознания роли социальной этики в ориентации фармацевтической деятельности на реальные потребности здравоохранения.

Результаты могут быть использованы при разработке фармацевтической политики на биоэтических принципах, формировании руководящих принципов надлежащей практики и разработке нормативных актов в области здравоохранения.

Теоретическая значимость. Диссертация формирует междисциплинарный подход к анализу фармацевтической деятельности через интеграцию биоэтических и инновационных технологических принципов, укрепляя связь между общественным здоровьем и прикладной этикой.

Практическая ценность. Работа предлагает научные решения для оптимизации фармацевтической системы, практические рекомендации и способствует развитию социально-биоэтических кодексов и регламентов в сфере общественного здравоохранения.

Внедрение научных результатов. Результаты были реализованы через предложения по интеграции принципов социальной биоэтики в стратегии регулирования фармацевтической деятельности и в разработку политик в области общественного здравоохранения.

ANNOTATION

Federiuc Victoria, "The pharmaceutical system in relation to the health system from the perspective of social bioethics and the implementation of innovative biomedical technologies: theoretical-methodological profile", doctoral thesis in philosophy, specialty 632.01-Ethics and bioethics, Chisinau, 2025

Thesis structure: The thesis includes an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, an extensive bibliography (304 references), and 176 pages of main text. The results have been published in 44 scientific papers.

Key words: pharmaceutical system, health, health system, social bioethics, innovative biomedical technologies, optimization, pharmaceutical activity, human enhancement, pharmaceuticalization, doping.

Research aim of the thesis lies in the analysis of the theoretical and methodological aspects concerning the place and role of social bioethics in facilitating the interactions between the pharmaceutical system and the healthcare system in the context of the development of innovative biomedical technologies, in order to optimize them and ensure social well-being.

Research objectives: to analyze the concept of the modern pharmaceutical system and its interdisciplinary nature; to investigate the concept of innovative biomedical technologies in pharmaceutical activity; to analyze the role of social bioethics in defining the concept of human enhancement; to configure the theoretical and practical framework of social bioethics in pharmaceutical practice; to identify ethical issues emerging in contemporary pharmaceutical activity; to develop a concept for optimizing the pharmaceutical system based on bioethical principles; to formulate socio-bioethical recommendations for decision-makers.

Scientific novelty and originality of this research lie in the fact that, although it addresses various aspects which, in one way or another, have already been reflected in the existing literature, it stands out by promoting an innovative, comprehensive, global, and interdisciplinary vision—both of the pharmaceutical system in relation to the healthcare system from the perspective of social bioethics and the implementation of innovative biomedical technologies, and through the creation of a methodological framework for addressing the issue in question. For the first time, a theoretical and methodological analysis and a model for optimizing pharmaceutical policies through social bioethics have been developed, offering recommendations for the bioethical regulation of issues within the pharmaceutical industry. Thus, this thesis represents one of the first complex scientific studies dedicated to exploring the theoretical and methodological aspects of the place and role of social bioethics in facilitating the interactions between the pharmaceutical system and the healthcare system in the context of the development of innovative biomedical technologies.

Results obtained contributing to solving an important scientific problem. The thesis has substantiated the application of social bioethics principles in the pharmaceutical and biomedical fields and has elaborated a conceptual framework for the integration of social bioethics into contemporary pharmaceutical practice. It has also identified and justified the necessity of establishing moral boundaries in the context of implementing innovative biomedical technologies.

These results have contributed to optimizing the theoretical and normative framework of pharmaceutical assistance and have enhanced awareness of the role of social ethics in orienting pharmaceutical activities toward the real needs of public health.

The results can be valorized in the elaboration of pharmaceutical policies based on bioethical principles, the development of guidelines for good practice, and the creation of regulatory frameworks concerning the responsible use of biomedical technologies in healthcare.

Theoretical significance. The thesis establishes an interdisciplinary approach to analyzing pharmaceutical activity through the integration of bioethical and technological innovation principles, strengthening the connection between public health and applied ethics.

Practical value. The work offers scientific solutions for optimizing the pharmaceutical system, proposes practical recommendations, and contributes to the development of social-bioethical codes and regulations in the field of public health.

Implementation of scientific results. The results have been valorized through proposals for integrating social bioethics principles into pharmaceutical regulatory strategies and for developing public health policies.

FEDERIUC VICTORIA

**SISTEMUL FARMACEUTIC ÎN RAPORT CU CEL AL SĂNĂTĂȚII DIN
PERSPECTIVA BIOETICII SOCIALE ȘI IMPLEMENTĂRII
TEHNOLOGIILOR BIOMEDICALE INOVAȚIONALE: PROFIL
TEORETICO-METODOLOGIC**

632.01–ETICĂ ȘI BIOETICĂ

Rezumatul tezei de doctor în filosofie

Aprobat spre tipar: 8.05.2025

Formatul hârtiei: A4

Hârtie offset. Tipar digital

Tiraj: 50 ex.

Coli de tipar: 2,4

Comanda nr. 49

Tipografia PRINT-CARO
m. Chisinau, str. Columna, 170
printcaro@gmail.com
tel. 069124696